మనసున మల్లెల మాలలూగెనే

ఆచంట ఉమాదేవి

మధ్యాహ్నం పన్నెండు గంటల సమయం. సుభద్ర భోజనం చేసి, వీధి వరండాలో ఈజీచెయిర్‌లో పడుకుని ఏదో పుస్తకం తిరగేస్తోంది. కునుకు పట్టబోతూండగా, వీధి గేటు చప్పుడై తల ఎత్తింది. స్నేహితురాలు వసుంధర కనబడగానే నిద్రమత్తు, బడలిక మాయమైపోయాయి. ఉత్సాహంగా, చిరునవ్వుతో ఎదురు వెళ్ళింది సుభద్ర.

"రా, రా. ఇప్పుడే నేను, అమ్మ అనుకున్నాం—నువ్వీ వేళ వస్తే బాగుండును. అన్నయ్యతో చెప్పాను, ఆఫీసు కెళ్ళగానే నీతో చెప్పమని . . ."

ఆఫీసు అనగానే ఉలిక్కిపడింది వసుంధర. 'ఏ ఆఫీసు?' అనబోయి, అంతలోనే సర్దుకుని, "నువ్వొచ్చావని తెలిసిందిలే" అంది, నవ్వుతూ. సుభద్ర వసుంధరని కూర్చోమని చెప్పి, ఆ వార్త తల్లికి చెప్పటానికీ, ఆమె కోసం షర్బతు చేసి తేవటానికీ లోనికి వెళ్ళింది.

వసుంధర వరండాలో నిలబడి ఆ ఇంటినీ, పరిసరాలనీ కలయజూస్తోంది. ఆమె చూపులు క్రమంగా పూల తోటలో మొక్కల పైనా, తీగల పైనా నిలిచాయి. ఆమె వాటన్నిటినీ పరీక్షగా చూస్తూ అనుకోసాగింది. 'ఈ గులాబి అంట్లు ఇదివరకు లేవు. కొత్తగా వేశారు. ఆ పూల కుండీలు, క్రోటన్సు ఇటువైపు మార్చారే! అరే, కనకాంబరాలు అడివిలా ఎలా పెరిగాయో! అవి తను నాటినవే. ఒక్క చిన్న మొక్క తెచ్చి పాతింది తను!' అని. వసుంధర కళ్ళు మరి దేని కోసమో వెదికాయి. కావలసినది కనబడగానే, ముఖం సంతోషంతో విప్పారింది.

'అదిగో, మల్లె పొద. నే నూహించి నట్లే ఆకు కనపడకుండా విరియ బూస్తోంది, నేను వేసిన మల్లె తీగ...' మల్లె తీగ వైపే చూస్తూ నిలబడ్డ వసుంధరకి, మల్లెలు తనని గుర్తించి పలకరించినట్లు అనిపించింది. అంతేకాదు, వాటికి తన రహస్యం తెలిసి పోయి, తన పరిస్థితికి ఫక్కున నవ్వి అవహాస్యం చేస్తున్నట్లనిపించింది. ఒక్క నిమిషం ఆమె మనసు బాధతో మూలి గింది. అంతలోనే మనసు కుదుట పరుచుకుని, మల్లె మొగ్గల్ని మందలిస్తున్నట్లు చూస్తూ 'మీరు ఇక్కడ, ఇలా వికసించి పరిమళించటానికి కారణం నేను! మరి ఈ రోజు మీరు. . . నా శుభం కోరాలి' అంది వాటితో, మెల్లగా.

వసుంధరకి ప్రకృతితో మాట్లాడడము, తన భావా [illegible] ఒక హాబీ!

అసలే హఠాత్తుగా ఇలా అనిపించింది: 'ఈ రోజు...ఈ రాత్రి... నా జీవితంలో ప్రత్యేకత, సత్ఫలితము కలిగి ఉంటేనే ఈ రోజు వికసించబోయే ఈ మల్లెలకీ, విరియబోయే వెన్నెలకీ సార్థకత. అవును.' వసుంధర—ఎదురుగా తనని చూసి నవ్వుతున్నట్లున్న మల్లెలనూ, కనపడని జాబిల్లినీ తలుచుకుని, 'నా జీవితంలో ఈ రోజు మీరు నా కోసం ప్రార్థించాలి మరి' అంది. 'ప్రకృతి మాత ఆశీర్వాదం' కూడా అడిగింది ఆమె.

"అరే! నిలబడే ఉన్నావేం, వసూ? కూర్చో. ఇదిగో షర్బత్ తీసుకో." సుభద్ర పిలుపుతో ఆలోచనలు మాని, సన్నగా . [illegible] వచ్చి కూర్చుని, కబుర్లలో పడింది వసుంధర.

సుభద్ర, వసుంధర చిన్న నాటి నుంచి స్నేహితులు. కుల మతాలు, అంతస్తులో చాలా తేడా ఉన్నా, అవెప్పుడూ వారి స్నేహానికి అడ్డు రాలేదు. వసుంధర తండ్రిది చిన్న ఉద్యోగం. అదే ఆ సంసారానికి ఆధారంగా ఉండేది. వసుంధర కష్టపడి చదివి, ఇప్పుడు ఎల్. ఐ. సి. లో ఉద్యోగం చేస్తోంది. తమ్ముళ్ళనీ, చెల్లెళ్ళనీ చదివిస్తూ, తండ్రికి సహాయ పడుతోంది. సుభద్రా వాళ్ళు బాగా ఉన్నవాళ్ళు. సుభద్ర తండ్రి సూపరింటెండెంట్ ఇంజనీర్‌గా పని చేస్తూ, పిల్లల చిన్నతనంలోనే హఠాత్తుగా గుండె జబ్బుతో పోయారు. అయినా, బోలెడు ఆస్తి పాస్తి ఉండటం వలన సుభద్ర తల్లి కామాక్షమ్మగారు పిల్లలను పెంచటానికి ఏమీ ఇబ్బంది పడలేదు. సుభద్ర, వసుంధర ఎస్. ఎస్. ఎల్. సి. దాకా కలిసి చదువుకున్నారు. ఆ తరవాత సుభద్రకి పదిహేను వేల కట్నంతో వివాహం జరిగిపోయింది. సుభద్ర పెళ్ళిరోజు దాకా వసుంధర, ఆమె ఒకళ్ళ నొకళ్ళు వదిలిపెట్టకుండా కలిసి తిరిగారు. భోజనము, నిద్ర, చదువు—అన్నీ కలిసే. ఒక చోటే.

కామాక్షమ్మగారికి వసుంధర అంటే జాలితో కూడిన అభిమానం ఉంది. అయితే, తాము శ్రీ వైష్ణవులు, వారు నియోగులు అన్న ఆచార, వ్యవహారాల గురించిన పట్టింపుతో అప్పుడప్పుడు భేదం చూపించి నిష్ఠూరంగా మాట్లాడేవారు. 'మీ నియోగులు మరీ బరి తెగించి పోతున్నారు! పెద్దమనిషయిన పిల్లని, చేతికి మట్టి గాజులైనా వేసుకోనీయరా?'—ఇలా ఏదో ఒకటి అంటూండే వారు. అయినా, ఆవిడ సుభద్రతోబాటు తనకీ పూల జడలు వెయ్యడం, వండిన పిండి వంటలు ఆప్యాయంగా తినిపించడంతో వసుంధర ఆవిడ మాటలకి బాధ పడేది కాదు. 'సుభద్రతో కలిసి ఉండనిస్తే చాలు' అనుకునేది. ఇప్పుడప్పుడు ఆవిడ మాట్లాడుతూ మాట్లాడుతూనో, తనకి జడ వేస్తూ వేస్తూనో ఏ పక్క ఇంటి బామ్మగారి కళ్ళ నైనా పడితే, అంతలోనే మాట మార్చి, 'ఈ పిల్లని ముట్టుకుని జడ కుట్టాను, స్నానం చెయ్యనిదే పనికి రాదు. . .' అంటూ తమ వైష్ణవుల మడీ, ఆచారం గురించీ, నియోగుల ఆచారం గురించీ. . . ఒక లెక్చరిచ్చేవారు ఆవిడ. ఆ సంగతి గుర్తు వచ్చినప్పుడల్లా వసుంధర నవ్వు కునేది—'ఆవిడకి భలే మడీ, ఆచారమూ' అని.

ఇరుగు పొరుగు చూసిన వాళ్ళంతా కూడా వీరి స్నేహానికి అబ్బురపడే వారు. 'అంతస్తులోను, కులంలోను చాలా తేడా ఉన్నా, ఎలా కలిసిపోయారో అక్కా చెల్లెళ్ళలా. . . ఒక కులమైనా అయ్యారు కారు. . . సంబంధం కలుపు కునేందుకు' అనేవారు వీళ్ళ ఎదురుగానే.

'అవును, ఆ తేడా ఉండబట్టే బతికిపోయాం! మా స్నేహం, సఖ్యం ఏ అడ్డూ లేకుండా ఆ తేడా పక్కే సాగి పోతున్నాయి. తమ కులము, అంతస్తు ఒకటే అయి ఉంటే, ఈపాటికి తమ పెద్దలు, వియ్యం మాటేమో కానీ, కయ్యం మాత్రం పొంది ఎడ మొహాలు, పెడ మొహాలుగా ఉండేవాళ్ళం నేను, సుభద్ర ఈపాటికి! ఇంకా నయం. అదృష్టవంతులం' అనుకునేది వసుంధర మనసు లోనే.

సుభద్ర పెళ్ళయి అత్తారింటికి వెళ్ళిపోయినా, పుట్టింటికి రాగానే వసుంధరకి కబురు చేస్తుంది. ఆ వార్త తెలియగానే రెక్కలున్నట్లు వచ్చి వాలుతుంది వసుంధర. ఈ రోజూ వసుంధర రాకకి అమితంగా సంతోషిస్తూ కబుర్లు చెప్పసాగింది సుభద్ర. కానీ, వసుంధర ఎప్పటిలా ఉత్సాహంగా లేకుండా ఏదో దిగులుగా, పరధ్యానంగా ఉన్నట్లనిపించి అడిగింది సుభద్ర.

"ఏమిటో ఈవేళ పరధ్యానంగా ఉన్నావు. నే నన్నది విన్నట్లు లేదు నువ్వు. ప్రతి సారీ ఈ ఊరు వస్తూ, 'ఈ సారైనా వసుంధర పెళ్ళి కలిసొస్తే బాగుణ్ణు. . .' అనుకుంటూ వస్తాను. నీ పెళ్ళి చూడా లన్న కోరిక ఎప్పటికి తీరుతుందో మరి" అంది నవ్వుతూ. మరొక సారైతే, వసుంధర నవ్వుతూ, తుళ్ళుతూ జవాబు చెప్పేదే కానీ, 'పెళ్ళి' అన్న పదం వినగానే ఉలిక్కి పడిం దీ రోజు, విషాదంగా నవ్వుతూ.

"ఇంక... ఈ జన్మలో... నీ కోరిక తీరదులే" అంది.

సుభద్ర ఆశ్చర్యపోతూ, "ఛ! అవేం మాటలు, శుభం కోరాలి కానీ. . ." అంది, వసుంధర చేతిని ఆప్యాయంగా తన చేతిలోకి తీసు కుంటూ.

సుభద్ర ఆప్యాయతకి చలించి పోయింది వసుంధర. 'ఆ విషయం. . . తెలిస్తే. . . ఈ అభిమానం. . .

ఈ ఆప్యాయత. . .' అనుకుంటూండగా అక్కడికి వచ్చారు కామాక్షమ్మగారు. "ఏమమ్మా, వసూ, ఇన్నాళ్ళా దారి మరిచినట్లున్నావు. అమ్మాయి వస్తే కానీ రావు. . . చిన్నప్పుడు దానితో సమానంగా నీకు జడలు వేసీ, గోరింటాకు పెట్టీ. . ." నిష్ఠూరము, ప్రేమ మిళాయిస్తూ అన్నారు. వసుంధర ఏదో సంకోచంతో, జంకుతో, గిల్టీగా నవ్వి ఊరుకుంది. ఆవిడే అన్నారు మళ్ళీ:

"వెళ్ళిపోకు. సాయంత్రం దాకా ఉండి పోవాలి నువ్వు. పప్పు వాసెపోస్తా— మినపరొట్టె తిందువు కాని. మా ఊరి నుంచి రైతు తేనె పాకం పట్టుకు వచ్చాడు. పొద్దున్న నిన్నే తలుచుకున్నాం, అబ్బాయితో చెప్పాను— ఆఫీసులో నువ్వు కనబడగానే రమ్మని చెప్పమని. చిన్నవాళ్ళు - మీ కున్నా లేకపోయినా, పెద్దవాళ్ళం... అప్పుడప్పుడు చూసి పోకూడదా, వసుంధరమ్మా. . ." సుభద్ర ఆప్యాయతకే చలించిన వసుంధరకి కామాక్షమ్మగారి మాటలకి దుఃఖం వచ్చేసింది. 'ఇప్పుడింత అభిమానం...నా సంగతి తెలిస్తే అసహ్యించు కోరూ. . .' అనుకోగానే ఆమె గుండెలు వేగంగా కొట్టుకున్నాయి. కాళ్ళు గజగజ లాడాయి. 'స్వంత తల్లే ఇంక గుమ్మంలో అడుగు పెట్టద్దంది, మరి. . . వీళ్ళు మాత్రం' అనుకుని, పైకి గంభీరత నటిస్తూ "అలాగే ఉంటాను" అంది. మనసులో మాత్రం, 'మీ రుండ మన్నారే కానీ, జీవితాంతం ఉండి పోతా నెక్కడో' అనుకుంది బాధగా. ఆవిడ [illegible] లోపలికి వెళ్ళిపోయారు. సుభద్ర ఎప్పటిలా తన అత్తారింటి కబుర్లు చెబుతూంది—వాళ్ళు చాలా మంచివారు లనీ, తనకే సుఖం లేదనీ. వసుంధర ఇవేమీ వినటం లేదు. ఆమె మనసే ఆలోచిస్తోంది. ప్రమాదకరమైన పరిస్థితిలో ఉన్న రోగిని పరీక్షించి, డాక్టరు—"ఈ రాత్రి గడిస్తే పరవా లేదు, గండం గడిచినట్లే" అంటే, ఆ రోగి తాలూకు ఆప్తులకు ఆ రాత్రి ఎంత భయంకరమైనదిగా, ఆందోళనా పూరితంగా అనిపిస్తుందో, వారు ఆ రాత్రి ఎంత త్వరగా ఏ ఆపదా లేకుండా గడిచి పోవాలని ప్రార్థిస్తారో—వసుంధర కూడా రాబోయే రాత్రిని గురించి అలాగే అనుకో సాగింది. 'ఆవిడ సాయంత్రందాకా ఉండిపొమ్మన్నారు...ఆ తరవాత? ఈ రాత్రి తను ఎక్కడ, ఎలా గడపబోతూంది? ఈ లోగా జరగవలసిన దెంతో ఉంది. ఏ క్షణంలోనైనా అతను రావచ్చు, తనని వెదుక్కుంటూ. అప్పుడు ఆ రహస్యం వీళ్ళకి తెలియక తప్పదు. . .' సుభద్ర భుజం పట్టి కుదిపేదాకా ఆలోచిస్తూనే ఉంది వసుంధర.

"ఏమిటా పరధ్యానం? వస్తావా, రావా అని అడుగు తున్నాను."

"ఎక్కడికి?" తెల్లబోయింది వసుంధర.

"నువ్వు వినలేదన్న మాట, ఇందాకట్నించీ చెప్పిన సంగతి. చిన్నన్నయ్యకి మంచి సంబంధం వచ్చింది. ఈ ఊళ్ళోనే. నరిసేను చేరిపొమ్మంటున్నారు. నేను, అన్నయ్య సాయంత్రం చూడటానికి వెళుతున్నాం. నువ్వూ రాకూడదూ. . ." సుభద్ర మాటలకి అంత ఆందోళన లోను నవ్వకుండా ఉండలేక పోయింది వసుంధర. పక్కనే కొంచెం దూరంలో ముడిగా కూర్చుని, దేవుడి కోసం వత్తులు చేసుకుంటున్న కామాక్షమ్మగారు కూడా ఇంత ముఖం చేసుకుని, "ఉండిపో, అమ్మాయీ! పిల్లని బాగా చూసి రావాలి నువ్వు. మా సుభద్ర వెర్రి మొహం. అందుకే అత్తగారు అంతలా పెత్తనం చలాయిస్తుంది. అల్లుడు తల్లి చాటు పిల్లాడు. వెర్రి మొద్దు. గుడ్ల నీరు కక్కుకోవటం తప్ప తెలివి తేటలు లేవు. వచ్చి వెళ్ళేటప్పుడల్లా చెబుతుంటాను— 'మెత్తగా ఊరుకోవడం కాదు. నోరు పారేసుకోకుండా మంచిగా ఉంటూ నీ ఉద్దేశమే జరిగేలా చేసుకోవాలి. నీ సరదాలూ, అవసరాలూ తీరాకే మిగతా వాళ్ళకి—తెలిసిందా. . .' అని. ఇది వెర్రిది కానీ, ఈ కాలం పిల్ల లెలా ఉన్నారమ్మా? మా పెద్ద కోడలు ఏం తెలివి తేటలవి! ఎంత వినయం, ప్రేమ నటిస్తుందో! 'ఇది లోపం, ఈ మాటంది' అని వేలెత్తి చూపటానికేం లేకుండా, తెలివిగా వేరింటి కాపరం పెట్టించింది. అబ్బాయికి నేనే చెడ్డదా న్నయ్యాను. . ." కళ్ళు ఒత్తుకో సాగారు ఆవిడ. సుభద్ర తల్లిని ఓదారుస్తూ, "ఊరుకో, అమ్మా, అనుకుని ఏం లాభం? ఇదిగో, ఇంక రాబోయే కోడలు దగ్గిర మాత్రం జాగ్రత్త పడు. కొత్త కోడలు అని ఊరుకోక వచ్చిన మర్నాడే వంటిల్లు అప్ప చెప్పెయ్యి. దర్జాగా కాలు మీద కాలు వేసుకుని కూర్చుంటే సరి. . . పెద్ద వదిన నెత్తి కెక్కించుకో బట్టే అలా చేసింది." కూతురి మాటల్లో ఓదార్పు పొందిన ఆవిడ, కళ్ళు తుడుచుకుని, ముక్కు చీది చీది కొంగుతో తుడుచుకుని, గొంతు సవరించుకుని, "అవునే. అసలు కట్నమూ, ఆడపడుచు లాంఛనాలూ మనం అడిగినంత అడిగిన విధంగా ఇస్తాం, చేస్తాం అంటే కానీ, అసలు ఒప్పుకోను, మాట్లాడనూ వద్దే వద్దు. మన ఎదురింటి రాజా లావిడ ఏమన్నారో తెలుసా? 'మీ అబ్బాయి

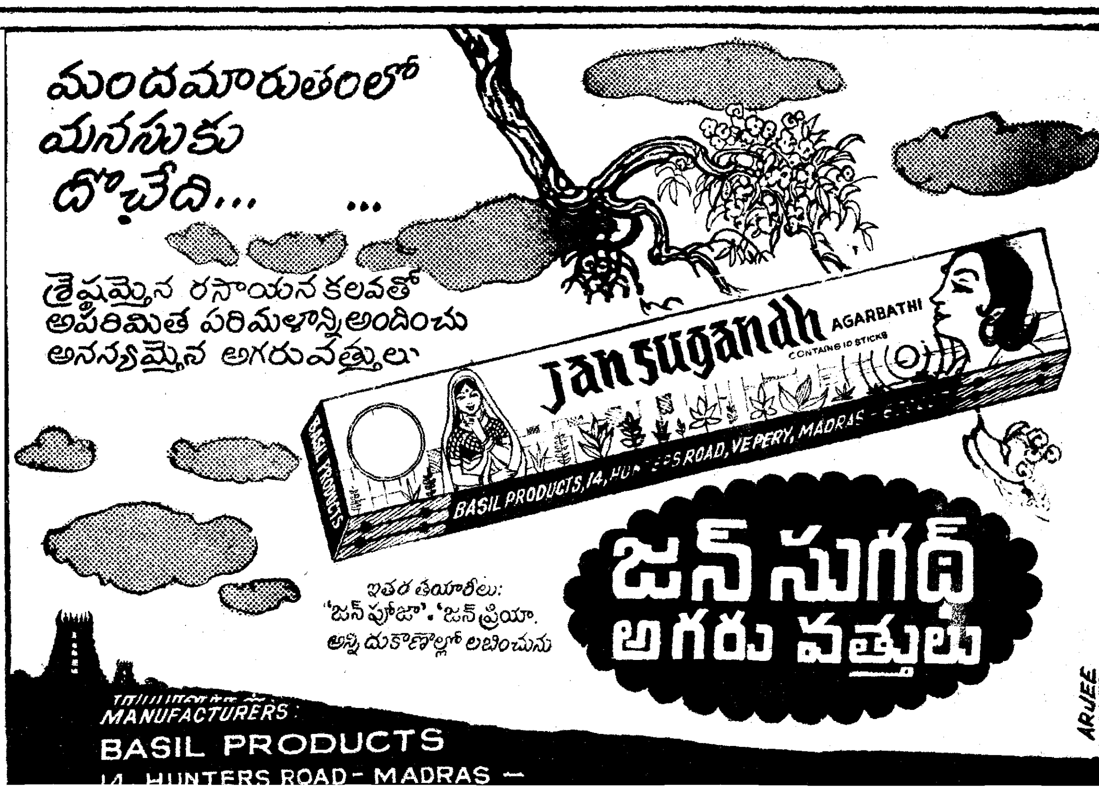

అర్హతలు కనక మా కులంలో అబ్బాయి-కయితే తేలికగా ఏభై అరవై వేలిస్తా-మంటూ వస్తారు పిల్ల గల వాళ్ళు' అని.'' వసుంధరకి తల్లీ—కూతుళ్ళ సంభాషణపై కుతూహలం కలిగి, తన బాధనీ, ఆందోళననీ మరిచిపోదలిచి వారి మాటలు వినసాగింది. చివరికి ఇలా అనుకుంది:

'ఈ ప్రపంచం తీరే అంత. విచిత్రం. వీళ్ళే కాదు; తన తల్లీ అంతే. ఊళ్ళో వాళ్ళందరి చేతా మహాసాధ్వి, మంచి మనసు గలది, ఓర్పు కలది అనిపించుకున్న మనిషే—కోడలు పాలిట నరకం అయింది. వదినని అమ్మ ఎంత కోడంటికం పెట్టక పోతే, అన్నయ్య తనని వదిలి, తమ్ముళ్ళ బాధ్యత వహించకుండా మరొక ఊరు వెళ్ళిపోయాడు! స్నేహితుల పట్ల, బయట వారి దగ్గర ఆప్యాయత కన బరిచి స్నేహశీలురు, దయామయులు అని పేరు గాంచిన వారే, మరి. . . ఈ అత్త—ఆడపడుచుల సంబంధ బాంధవ్యాలు వచ్చేటప్పటికి కఠిన హృదయులుగా, దురాశా పరులుగా ఎందుకు మారిపోతున్నారు? మనిషికీ—మనిషికీ మధ్య ఉండే సంబంధ బాంధవ్యాలను బట్టి మనిషి స్వభావము, ప్రవర్తన మారుతూంటుంది కాబోలు. . .'

కామాక్షమ్మగారు వత్తులు చేసుకోవటం పూర్తి చేసి బుట్టలో వేసుకుని, లేచారు. "కాఫీ పెట్టవే, సుభద్రా". . . అంటూ లోపలికి వెళ్ళారు.

వసుంధరకి ఆ ఇంట్లో ఎంత చనువున్నా, ఎప్పుడూ వారి వంటింట్లోకి వెళ్ళలేదు. సుభద్రే ఫ్లాస్కు నించి స్టీ, కొన్ని గిన్నెలు తెచ్చి వెనక వరండాలో కాఫీ, ఫలహారమూ చేసేది, వసుంధర సహాయంతో. వసుంధరకూడా ఏమీ అనుకునేది కాదు.

ఈ రోజు అలాగే దొడ్లో వరండాలో కబుర్లు చెప్పుకుంటూ కాఫీ, టిఫిన్ల ప్రయత్నం చేస్తున్నారు. వసుంధర బంగాళాదుంపలు, ఉల్లిపాయలు చక్రాల్లా తరుగుతూంది. సుభద్ర మరిగిన నీళ్ళు కాఫీ ఫిల్టర్లో పోస్తూ అంది: "ఏమిటో, వసూ, కొన్ని సంగతులు, కష్టాలు ఎవరితోనూ చెప్పుకోలేం. ఇటు పుట్టింటి వారిని అడగనూ లేము. అటు అత్తారికి సర్ది చెప్పి తృప్తి పరచనూ లేము. నీ పనే హాయి! చక్కగా ఉద్యోగం చేసుకుని స్వతంత్రంగా బతుకుతున్నావు. ఎవరి అదుపూ, ఆజ్ఞా లేదు. అయినా, నీ కేంలే? మా అమ్మ చెప్పినట్లు తెలివైన దానివి నువ్వు. రేపు పెళ్ళయినా, భర్తనే కాదు; అత్త, ఆడపడుచుల ఆట కట్టించి, శాసించగల నేర్పుంది.''

సుభద్ర ఇచ్చిన కాంప్లిమెంటుకి నవ్వాలో, ఏడవాలో అర్థం కాలేదు వసుంధరకి. మళ్ళీ సుభద్రే అంది: "మా వారు పుట్టింటికి పంపటం యజ్ఞమే అనుకో! మా అత్తగారు అడ్డమైన చాకిరీ చేయించుకుంటూంటే

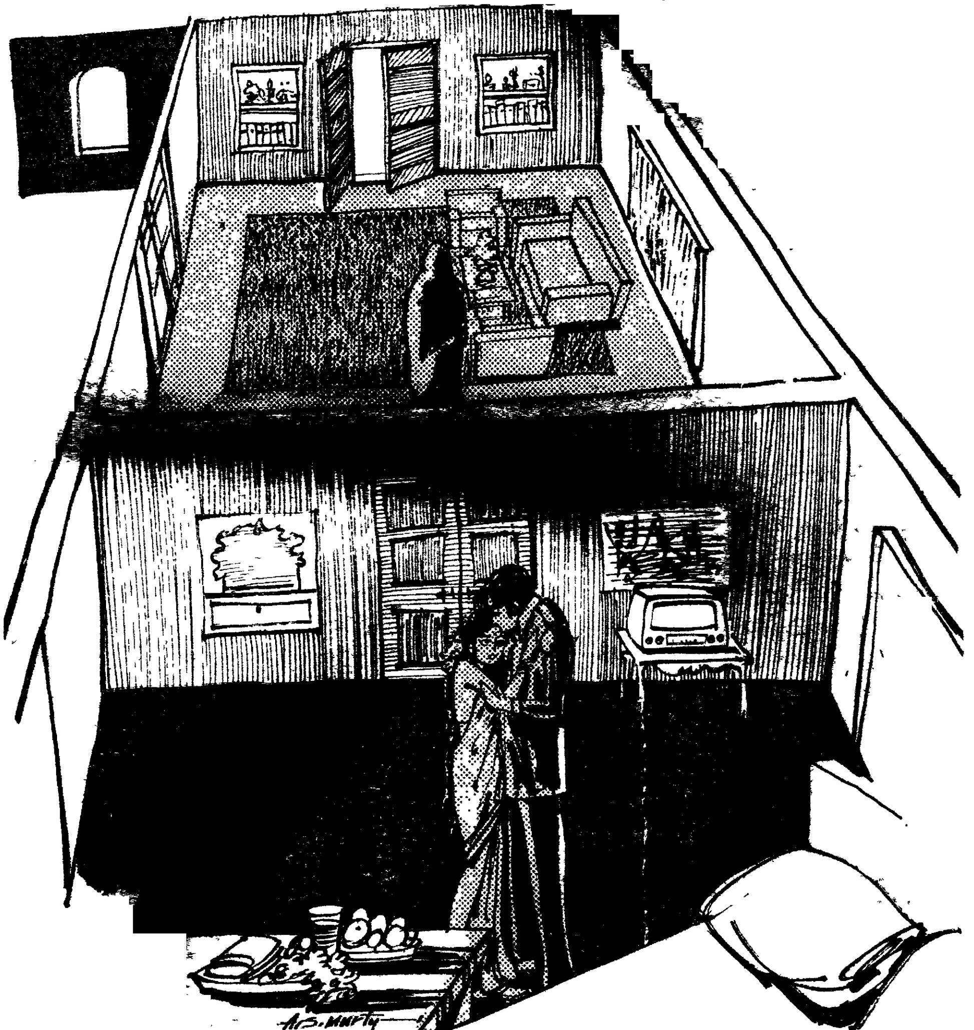

చూస్తూ [illegible]ారు. అక్కడ, ఆ వదిన, [illegible] చూడు— అన్నయ్య వదిన [illegible]పోతుందో అన్నట్లు చూసేవారు. ఇక్కడ కలిసి ఉన్నప్పుడు పెత్తనమంతా ఆవిడే చేసేది. అన్నయ్య ఏం తెచ్చినా, ఆవిడ చేతిలోనే పెట్టే వాడు. ఆవిడ ఇష్టముంటే మాకూ ఇచ్చేది. లేకపోతే మేము అవి చూసి, బాగున్నాయని మెచ్చుకుని ఊరుకోవాలి— అంతే! ఇంక చిన్నన్నయ్యున్నాడు చూడు. అపర లక్ష్మణమూర్తి. మొన్నొక రోజు ఏమన్నాడో తెలుసా? 'మీ ఇద్దరూ, మీ కేం కావాలో ఇప్పుడే కొనేసుకోండి— ఈ నెల జీతమంతా ఇచ్చేస్తాను. మళ్ళీ నా పెళ్ళయితే చెప్పలేం మరి' అని. అంటే 'నేనూ దాసుల్లో చేరిపోతున్నా' అని మాకు చెప్పటమేగా. . ." సుభద్ర మాటలకి తన బాధ అంతాకూడా మరిచిపోయి, ఫక్కున నవ్వేసింది వసుంధర. "ఆ అమ్మాయి ఎవరో అదృష్ట వంతురా లన్న మాట" అంది.

"మాస్త్రంగా పాయంత్రా. ఎలా ఉంటుందో ఆ అమ్మాయి? అన్నయ్యకూడా ఈ మధ్య కుతూహలం చూపిస్తున్నాడులే, పెళ్ళంటే! అన్నట్లు ఆ అమ్మాయికూడా ఉద్యోగం చేస్తోందట. చెయ్యనీ. ఉద్యోగస్తురాలే కావచ్చు, అందగత్తే కావచ్చు, ఉన్నవాళ్ళే కావచ్చు. . . కానీ కోడలంటే. . . చచ్చి నట్లు అత్త, ఆడపడుచులకి [illegible]వ చేయాల్సిందే. . . అవును. అంతేకాదు; అసలు జీతంలో సగం అడిగి పుచ్చుకో మంటాను అమ్మని. రేపు పిల్లల్ని కం[illegible] అమ్మెగా వాళ్ళని సాకాలి. . ." సుభ[illegible] ఇలా అంటూంటే, తను సుభద్ర[illegible] ఇదివరకెప్పుడూ చూడని కుత్సిత[illegible], కల్మషత్వము చూసి వసుంధర [illegible] పోయింది.

'ఎంత విచిత్రం! ఆ రాబోయే అమ్మాయిని ఇంకా చూడందే, అసలు ఆ అమ్మాయి ఎవరో, ఎలాంటిదో తెలియక ముందే... ఇప్పటినించే తల్లీ, కూతుళ్ళు యుద్ధానికి సిద్ధంగా ఉన్నా రన్న మాట. . . స్త్రీ హృదయంలో ఈ భేదం, పక్షపాతం చూపించే ఉండబట్టే ఎన్నో సంసారాల శాంతులు లోపించి, రణర[illegible] మారిపోతున్నాయి' అనుకుంది వ[illegible] వద్దనుకుంటూనే సుభద్ర మాటల[illegible] ఖండించింది, 'సుభద్ర సంకుచిత [illegible] పోగొట్టే బాధ్యత తన పైనా [illegible] పించింది ఆమెకు. అందుకే ఇలా [illegible]

"ప్రతి స్త్రీ జీవితమూ [illegible]స్తంభా లాట లాంటిదే, సుభ[illegible] చోట అత్తగా, మరొక చో[illegible] ఒక చోట కోడలుగా, మ[illegible] కూతురిగా మసలక తప్ప[illegible] తమ తల్లిదండ్రుల్నీ, పుట్టి పెరిగిన పరిసరా[illegible] [illegible] కొత్త [illegible]

తిరిగి పొందాలనీ, జీవితం నందనవనం కావాలనీ కోరుకుంటూ, కొత్త ఇంటికి వచ్చే అమ్మాయిని నిష్కల్మష మైన హృదయంతో, ప్రేమతో ఆహ్వానించి, ఆదరిస్తే, సంసారాలు స్వర్గమయంగా మారతా యనటంలో సందేహం లేదు, సుభద్రా! నువ్వు నీ అత్తారింట్లో ఎలాంటి స్థానాన్నీ, ప్రేమనీ ఆశిస్తావో—పో ఇంటికి వచ్చే అమ్మాయికి అటు వంటి ప్రేమనీ, స్థానాన్నీ ఇచ్చి చూడు . . ." వసుంధర ఇలా అంటూంటే ఆమె కంఠం వణికింది. ఆ తరవాత మౌనంగా బజ్జీలు వేయిస్తూండి పోయిం దామె. కాఫీ, ఫలహారం సిద్ధం కాగానే తల్లిని పిలిచింది సుభద్ర. ఫలహారం ప్లేట్లలో పెట్టి, గ్లాసులలో కాఫీ పోసింది. కామాక్షమ్మగారు కాఫీ గ్లాసు తీసు కుంటూ, "బజ్జీలు నువ్వు వేయించక పోయావుటే, ఈవేళ ఏకాదశి, నాకు వద్దులే" అంటూ వెళ్ళిపోయారు, బజ్జీల వంక ఒక మారు నిరాశగా చూసి. సుభద్ర ఆవిడ వెనకాలే ప్లేటు తీసుకుని వెళ్ళింది. "అబ్బ, ఏమిటమ్మా, నీ చాదస్తం

చేసిన పరీక్షల వలన తేలింది...

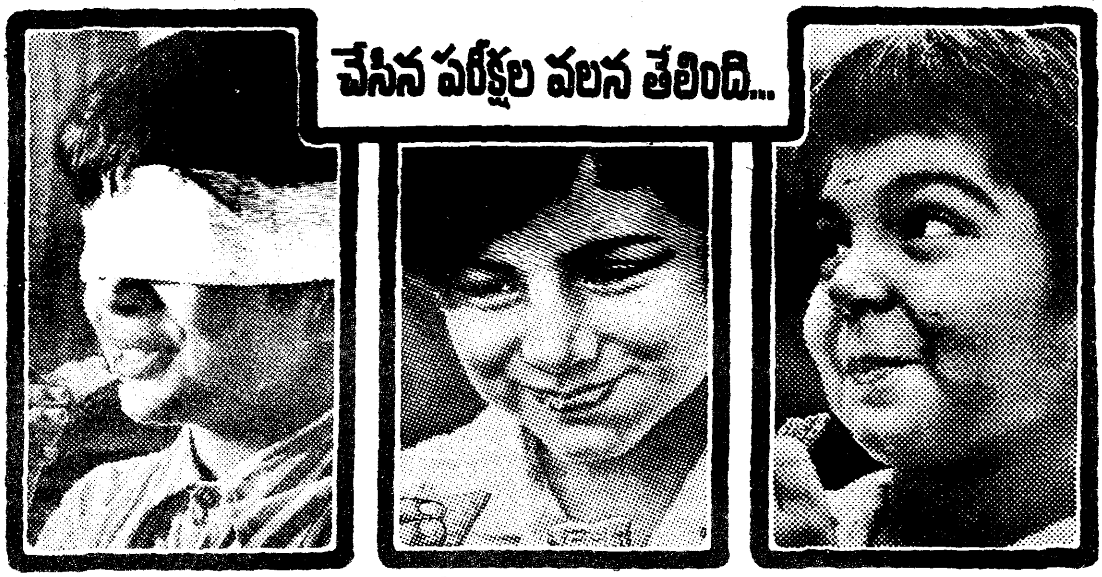

రుచికీ,
విటమిన్లకూ, పుష్టికీ
బిస్కట్ అంటేనే ఇది
బ్రిటానియా
గ్లూకోజ్-డి

బ్రిటానియా గ్లూకోజ్-డి బిస్కట్లతో పాటు మరో ప్రముఖ బ్రాండ్ గ్లూకోజ్ బిస్కట్లను పోల్చి చూసేందుకు చేసిన పరీక్షల వలన తేలిందేమిటంటే: విటమిన్లు మరియు మొత్తం మీద పుష్టినిచ్చే పదార్థాలు గ్లూకోజ్-డిలో ఎక్కువగా ఉన్నాయని. అంతేగాక రుచికోసం, తియ్యదనం కోసం, కరకరలాడే తనానికి దీనివి కావాలంటారని. శక్తినిచ్చే విషయంలో, గ్లూకోజ్ కన్న గ్లూకోజ్ డి 20% ఎక్కువ శక్తినిస్తుంది।
బ్రిటానియా గ్లూకోజ్-డి-తియ్యటి రుచితో కూడిన శక్తి !

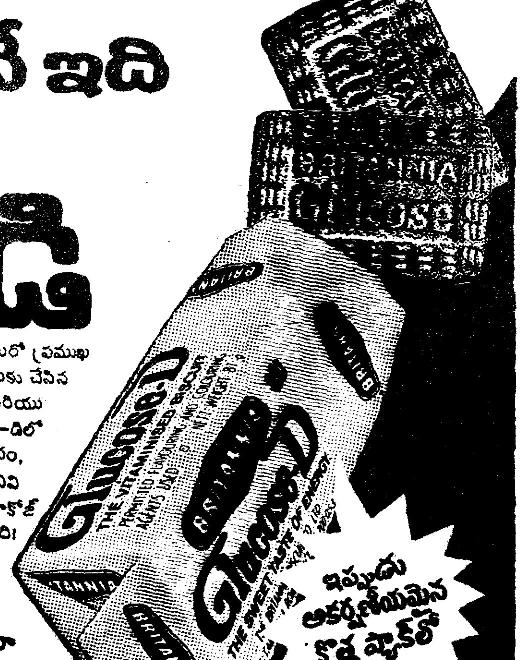

అందుకే మరి ఏ ఇతర గ్లూకోజ్ బిస్కట్ కన్న బ్రిటానియా గ్లూకోజ్-డి అంటేనే ఎక్కువ మంది ఆకర్షితులవుతున్నారు.

బ్రిటానియా బ్రిటానియా బిస్కట్లు అత్యుత్తమమైనవి

లింటాస్

. . ." అంటూ. ఆ తరవాత మాటలు వసుంధరకి వినబడ లేదు, కానీ, చిన్నప్పుడు జరిగిన ఓ సంఘటన గుర్తు వచ్చి నవ్వుకుంది. 'ఆ రోజు తన వాళ్ళింట్లో చేసిన మసాలా గారెలు పొట్లం కట్టి తెచ్చింది తను, సుభద్ర కిష్టమని. సుభద్ర అవి చాలా ఉన్నాయంటూ తల్లికీ, అన్నయ్యలకీ పెడదామని తీసుకు వెళ్ళింది. అప్పుడు కామాక్షమ్మగారు పక్కింటి బామ్మగారితో కబుర్లాడుతున్నారు. సుభద్ర ఇవ్వబోగా, దూరంగా జరిగి, "అవతలికి పో, అనాచారప్పిల్లా! నీ స్నేహాలు కాదు కానీ, నా ఆచారం మంట గలుపుతున్నావు. పట్టుకెళ్ళి గంగలో పారెయ్యి. . ." అంటూ కేకలేశారు. చిన్నబుచ్చుకుంటూ, సుభద్ర ఆ పొట్లం లోపల ఎక్కడో పెట్టేసి వచ్చేసింది. కాస్సేపు తరవాత ఆటల్లో అలిసిపోయి, దాహం వేసి, మంచినీళ్ళ కోసం లోపలికి వెళ్ళారు. సుభద్ర వంటింటి గుమ్మం దగ్గిర తనకి నీళ్ళిస్తూండగా, లోపలికి తొంగి చూసింది తను. అంతే, ఆశ్చర్యపోయింది. కామాక్షమ్మగారు గారెలు తింటూ, అవతలికి తప్పుకున్నారు. తను వచ్చే నవ్వుని ఆపుకుంటూ, 'ఈవిడకి మడీ, ఆచారమూ, అభ్యంతరమూ కన్నా, ఎవరేమనుకుంటారోనని భయం' అనుకుందా రోజు. . . ఆ సంగతే గుర్తువచ్చి, వసుంధర నవ్వుకుంటూంటే, కామాక్షమ్మ గారు ఖాళీ చేసిన బజ్జీల ప్లేటుతో సహా తిరిగి వచ్చింది సుభద్ర.

స్నేహితు లిద్దరూ కబుర్లు చెప్పుకుంటూ, తింటూంటే లోపలి నించి కామాక్షమ్మ వచ్చారు. "తెమలండర్రా, మళ్ళీ అన్నయ్య వచ్చేస్తే ఆలస్యమైందంటాడు" అంటూ. ఆవిడే ఇద్దరికీ చిక్కు దీసి, జడలు వేశారు. పని మనిషితో మల్లె మొగ్గలు కొయ్యమని చెప్పి, "వసుంధరా! నీ చీరె నలిగి పోయింది, సుభద్రది ఏదైనా మంచి చీర కట్టుకో. . ." అని చెప్పారు. . . వసుంధరలో సమయం గడుస్తున్న కొద్దీ ఆందోళనకి బదులు మొండి ధైర్యం రాసాగింది. 'ఏం జరిగినా, సరే. . . సిద్ధంగా ఉంటాను' అనుకోసాగింది. 'అతడు వస్తే. . . వచ్చాక' అన్న ఆలోచనలతో సతమత మౌతూనే . . . బట్టలు మార్చుకుని, ముఖం కడిగి బొట్టు పెట్టుకుంటూ, అద్దంలో తన ప్రతిబింబం చూసి అనుకుంది, అత నేమన్నాడూ. . . తనని. . . "అచ్చం పెళ్ళి కూతురిలా ఉన్నావే. . . ఆహా. . . అప్పుడే అంత సిగ్గయితే ఎలా. . . కొంచెం . . . రాత్రికి. . ." కానీ... ఆ రాత్రి... రాత్రికి. . . ముందు, ఈ. . .

"అడుగో—అన్నయ్య వచ్చేసి నట్లున్నాడు, పద! సరూ, తెములింక. ఇవిగో పూలు." సుభద్ర చెబుతూండగానే బూట్లు టకటక లాడిస్తూ వచ్చాడు కుమార్. చెల్లెలితో, "ఏదీ, నీ స్నేహితు లొచ్చిందా, లేదా? రమ్మని చెప్పాను. . ." అన్నాడు — సోఫాలో కూర్చుని బూట్లు విప్పుకుని, టై వదులు చేసుకుంటూ. అంతలోనే అక్కడికి వచ్చింది వసుంధర. వసుంధరని పలకరిస్తున్నట్లు నవ్వుతూ

"గుడ్! ఏం చేశారు స్నేహితు రాళ్ళిద్దరూ, పొద్దుటి నించీ..." అన్నాడు.

వసుంధర చిన్నగా నవ్వేసి ఊరుకుంది. సుభద్ర అంది: "అమ్మ వసుంధరని కూడా నీతో పెళ్ళి చూపులకి వస్తుందని ఉద్దేశం అన్నయ్యా. . ."

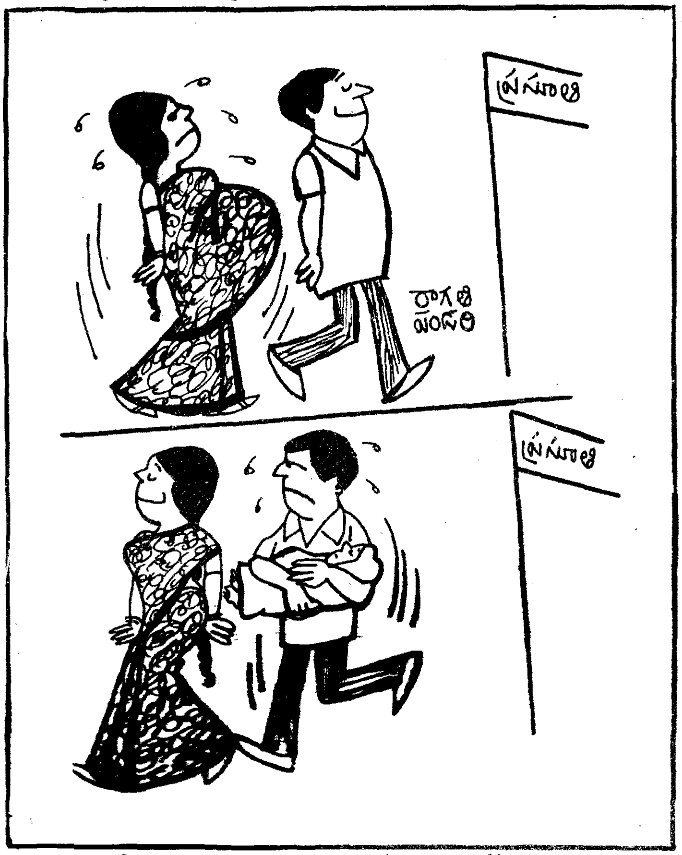

"ఊహూ, అలాగా. కానీ... అనవసరం. నేను రావటం లేదు. ఏ పిల్లనీ చూడ బోవటం లేదు" అన్నాడు నవ్వుతూనే. అతని కోసం కాఫీ తెచ్చిన తల్లి, "ఇహ వేళాకోళాలకి టయిము లేదు. చీకటి పడకుండా వెళ్ళి రండి" అన్నారు.

"వేళాకోళం కాదమ్మా. . . ఇంక ఏ పిల్లనీ చూడనక్కర్లేదు. నాకు కావలసిన పిల్లని నేను చూసుకునే వస్తున్నాను."

కొడుకు ముఖం చూస్తే ఆవిడకి నమ్మక తప్పదనిపించి—"ఎవరి సంగతి? ఏ సంబంధం? పిల్ల ఎవరు? నాకు చెప్పకుండానే ..." ఆవిడ గొంతులో ఉక్రోషం, కొడుకు చెయ్యి దాటిపోతున్నాడన్న భయమూ తొంగి చూశాయి. గొంతు గట్టిగా పెంచి, "ఏమిరా. . . నేను చచ్చిపోయాననుకున్నావా? నీ ఇష్టం మెచ్చిన పిల్లని చూసుకుని రావట మేమిటి? నే చెప్పిన సంబంధం చూడాల్సిందే. . . చూడందే, పిల్ల నాకు నచ్చనిదే నీ పెళ్ళి జరగటానికి వీలు లేదు, జరగదు." ఆజ్ఞాపిస్తున్నట్లన్నా రావిడ.

"ఊహూ, లాభం లేదమ్మా. పెళ్ళి కూడా జరిగిపోయింది. పొద్దున్న, రిజిస్ట్రారాఫీస్‌లో . . ."

"కుమార్! ఏమిటిరా నువ్వనేదీ... నిజమేనా. . ." ఆవిడ కంఠం ఆయోమయంగా ఉంది.

"నిజమే, నన్ను క్షమించమ్మా! అసలు ముందే అడుగుదామని, చెబుదామని అనుకున్నాను. కానీ, ఊరికే గొడవా, రాద్ధాంతమూ తప్ప తేల్చుకోవటం, ఫలితమూ ఉండదనే ఇలా చేశాను . . ."

"నేను నమ్మ నబ్బాయీ ... నువ్వలా చెయ్యవు, చెయ్యలేవు. అలా అయితే, పిల్ల ఏదీ? ..." కొడుకు ఇంకా తమాషా కంటున్నాడనే ఆవిడ ఆశ.

"పిల్ల కాదమ్మా. . . పెద్దదే. . . ఎవరో కాదు, వసుంధర. . ." ఇందాకట్నించీ తల వంచుకుని, ఊపిరి బిగబట్టి సంభాషణంతా వింటున్న వసుంధర, తన పేరు వినబడగానే ఊపిరి పీల్చి కుమార్ వైపు చూసింది. కుమార్— 'నీ కేం భయం లేదు. ధైర్యంగా ఉండు' అన్నట్లు చూశాడు వసుంధర వైపు. తల్లి వైపు తిరిగి, "మమ్మల్ని ఆశీర్వదించమ్మా.." అంటూ ముందుకు రాబోయాడు. అంతలోనే ఏదో గుర్తు వచ్చినట్లు జేబులోకి చేతులు పోనిచ్చి, కొత్తగా ధగధగ మెరుస్తున్న మంగళసూత్రాలు, గొలుసు తీసి గబుక్కున వసుంధర మెడలో కట్టాడు. ఇంతసేపు అపనమ్మకం వల్లో, షాక్ తగలటం వల్లో నిశ్చేష్టరాలై నిలబడ్డ కామాక్షమ్మ గారిలో ఆ దృశ్యం చూడగానే చైతన్యం వచ్చింది. చటుక్కున కూలబడి, నెత్తి కొట్టుకుంటూ రాగాలు ప్రారంభించారు ... "అయ్యోదేముడోయ్! ఎంత నాటక మాడిందిరోయ్ నంగనాచి! దేముడోయ్! జరి తెగించేశారు, తండ్రోయ్! కుల గోత్రాలు, వంశ మర్యాద మట్టిలో కలిపేశార్రోయ్. . ." ఆవిడ పెద్దగా రాగాలు పెడుతూంటే ఇరుగు పొరుగుకి వినబడినట్లుంది, అప్పుడే నలుగురైదుగురు స్త్రీలు లోపలికి తొంగి చూడసాగారు. సుభద్ర తల్లిని లేవదీస్తూ అంది—"అమ్మా...ఊరుకో." సుభద్రని ఒక్క తోపు తోసి లేచి, ఆవిడ వీధి వైపు గబగబా అడుగులు వేయసాగారు ఉన్మాదినిలా.

"అమ్మా. . . ఆగమ్మా...ఎక్కడికి?"

"ఇంకెక్కడి కెళతానే, తల్లీ ... అప్రతిష్ఠ పాలయ్యాక, నా బతుకెందుకమ్మా. ఇంకా బతికేం లాభం, దేముడోయ్ . . ." ఆవిడ గేటు దాటి వెళ్ళిపోతూంటే సుభద్ర వెనక్కి పరిగెత్తుకు వచ్చి, "అన్నయ్యా! అమ్మ వెళ్ళిపోతూం దన్నయ్యా! చూడు ... నీకు తెలియదా, అన్నయ్యా. . . అమ్మ చచ్చిపోవటానికే వెళుతూం దన్నయ్యా..." సుభద్రకి పెద్దన్నయ్య ఎవరో పిల్లని చేసుకుంటా ననడం, తల్లి ఆత్మహత్య చేసుకోబోవడం, కుమార్ ఆమెను బతిమాలి తీసుకు రావటం గుర్తు వచ్చింది. అందుకే భయంగా అన్నని బతిమాలింది. "అన్నయ్యా. . . అమ్మ. . . గంగానమ్మ బావి . . . నాకు భయ మేస్తూం దన్నయ్యా. . . వెళ్ళు. . . తీసుకురా. వెళ్ళన్నయ్యా. . ."

"ఎక్కడికి? వెళ్ళనీ! న న్నేం చేయమంటావు?" అన్నాడు విసుగ్గా ఎక్కడో చూస్తూ. సుభద్ర అతని వైపు కోపంగా, అసహ్యంగా చూసి, తల్లిని పట్టుకోవడానికి బయటికి పరుగెత్తింది. వసుంధర కదలబోగా, కుమార్ ఆమె చేయి పట్టి ఆపాడు. కళ్ళతోనే 'వెళ్ళొద్దు' అన్నట్లు వారించాడు.

అప్పటికే ఈ వార్త చాలామందికి పాకిపోయింది. ముందు నించీ చెవి ఒగ్గి విన్న ఇరుగు పొరుగు అమ్మలక్కలు గుస గుస లాడుతూ, కొత్తగా పోగయిన

వారి వెనిని వేస్తున్నారు. కామాక్షమ్మ గారు వీధి పొడుగునా ఏడుస్తూ, గుండె బాదుకుంటూ వెళ్ళడంతో పెద్దా చిన్నా, వృద్ధులు...అంతా ఏం జరిగిందో తెలుసుకోవాలన్న కుతూహలంతో వచ్చి పడ్డారు. గొడవ గొడవగా ఉంది వాకిట్లో. కొందరు లోపలికి తొంగి చూస్తున్నారు. వింతవ్యగాలను చూసి నట్లు వసుంధర, కుమార్‌ల వంక చూడసాగారు. కొందరు యువకులు కూడబలుక్కొని ధైర్యంగా లోపలికి వచ్చి వారి ధైర్యానికీ, సాహసానికీ సంతోషించామనీ, వారినే తాము ఆద ర్శంగా తీసుకుని, నిశ్శబ్దంగా, కట్నం లేకుండా, సింపుల్‌గా వివాహాలు చేసు కుంటామని ప్రామిస్‌లు చేసి వెళ్ళి పోయారు. మరి కొందరు పెద్దలు, వృద్ధులు, బాగా తెలిసిన వారు, ఆ జంటను ఇష్టం వచ్చినట్లు అనసాగారు.

"తండ్రి లేకపోయినా, కష్టపడి, బాధ్యత వహించి, పెంచి, పెద్ద చేసి నందుకు ఇదేనా ప్రతిఫలం. . . నేటి యువకుల్లో స్వార్థం బలిసి పోయింది. నీకు నీ సుఖమే ముఖ్యమైంది కానీ, కన్నతల్లి, ముసల్ది, చస్తే నీ కేం, ఉంటే నీ కేం . . . కలికాలం. ." అంటూ అందరూ దూషించారు, తలొక రకంగా.

అయినా సరే, కుమార్ చలించ లేదు. ఇవేమీ తనవి కానట్లు, తనకి సంబంధం లేనట్లు, అసలు ఏమీ జరగ నట్లు రేడియో వాల్యూమ్ పెద్దది చేసి, న్యూస్ పేపరు ముఖానికి అడ్డం పెట్టుకుని కూర్చున్నాడు. వసుంధర ఎప్పుడో లోనికి వెళ్ళిపోయింది. గుంపులో కొంతమంది ఏదో అనుకుని, నిశ్చయించుకుని, "పదండి, పదండి" అంటూ వెళ్ళారు ఆవిడని వెదకటానికి.

ఇంతలో ఎక్కణ్ణించో ఒక పిల్లాడు పరుగెత్తుకు వచ్చి, "పసర్ల చెరువులో ఎవరో పడ్డారట. ఇద్దరు మనుషులు ఈది వెతుకుతున్నారు" అన్న వార్త చెప్పేసి, ఎంత త్వరగా వచ్చాడో, అంత త్వరగా మాయ మయ్యాడు. అతని వెనకే చాలా మంది వెళ్ళిపోయారు.

తల్లిని వెదుకుతూ బయలుదేరిన సుభద్ర, దూరం నించి ఎవరో చెరువులో దూకుతూండడం చూసింది. ఆమె భయంతో కేకవేస్తూ, మూర్ఛ పోయింది. ఎవరో రిక్షా మాట్లాడి, ఆమెను ఎక్కించి, పెద్దన్నగారింటికి పంపారు. ఆమె ద్వారా సంగతి తెలిసి పెద్దన్న రామారావు కేకలు వేస్తూ వచ్చాడు కుమార్ దగ్గిరకి. అప్పటికే చాలా మంది దగ్గిర దారి పొడుగునా వివరాలు వింటూ రాబట్టి, తను పోలీస్ స్టేషన్‌లో రిపోర్టివ్వడం ఒక్కటే ఇంక చేయగలిగిన పని అని, రిపోర్టిచ్చి మళ్ళీ వచ్చాడు. తమ్ముణ్ణి చూడగానే, అతనిలో కోపం, ఆవేశం రెట్టింపయ్యాయి. 'అమ్మకి ఇనక ఏమైనా అయింపోమాడు. మూర్ఖుడా! నిండు ప్రాణాలు తీస్తున్నావు. దేవత లాంటి తల్లిని కష్ట పెట్టి నువ్వేం సుఖపడతావో చూస్తాను. . ." అరిచి, తిట్టి, అతనికి ఏమీ చేయలేక, పళ్ళు, పిడికిళ్ళు బిగించి, వెళ్ళిపోతున్న అన్నగారిని గురించి మనసులో — 'పిరికి పందా! నువ్వు చేయలేని సాహసం నేను చేశానన్న అసూయ తప్ప, నీకు అమ్మ మీద, ఆచారం మీద ఎంత భక్తి ఉన్నాలో నాకు తెలియదూ...' అను కున్నాడు.

కాని, కొన్ని [illegible] కుమార్ లోనూ భయ సందేహాలు కలిగాయి. 'పరిస్థితి ఇంత దారుణంగా మారుతుం దనుకో లేదు. అయినా, అమ్మ ఏమయినట్లు? ఒక వేళ ఆవిడికి నిజం గానే ఏమైనా అయిపోతే. . . ఎక్కడికి వెళ్ళిపోయిందో. . .' చాలా సేపటి వరకూ ఎవరూ రాలేదు. వసుంధర ఎప్పుడు వచ్చిందో, పక్కనే ఉన్న సోఫాలో కన్నీళ్ళు పెట్టుకుంటూ కనబడింది కుమార్‌కి. ఆమెను చూస్తే పుట్టెడు జాలి, కొండంత ప్రేమ పొంగు కొచ్చాయి అతనిలో. 'పాపం, వసూ. . .' తమ ఇద్దరి ప్రేమా ఫలించదనీ. . . తనపై ఆశ పెట్టుకో వద్దనీ బతిమాలేది. ఆమె అంగీకారం కోసం మూడేళ్ళు ఎదురు చూడవలసి వచ్చింది. . . ఆమెకీ తనంటే ఇష్ట ముందనీ, అయినా, తనకి తెలియకుండా జాగ్రత్త పడుతూందనీ, తెలిసిపోయాక తను ఊరుకో లేదు. . . "[illegible] సరే, మనం వివాహం చేసుకో [illegible] అని మారి పోశాడు. ఆమెలో [illegible] కలిగించాడు. తనదాన్ని చేసుకున్నాడు. . . కానీ. . . అమ్మ. . . [illegible] పైనా, ధనాశ పైనా [illegible] ఒక పక్కనా, ఆమె కేమైందో అన్న ఆందోళన, భయం ఒక పక్కనా! కుమార్ అశాంతితో. . . పచార్లు చేయసాగాడు. కొంచెం సేపు తరవాత వసుంధరతో, "వెళ్ళి పడుకో, వసుంధరా. . . నా గదిలో పడుకో, వెళ్ళు" అన్నాడు. వసుంధర మౌనంగా లేచి వెళ్ళిపోయింది. పక్క మీద పడుకుందే కానీ, ముళ్ళ మీద ఉన్నట్లుగా ఉం దామెకు. కిటికీ లోంచి గదిలోకి వస్తున్న వెన్నెల చల్ల దనము, తన తలలో మల్లెల సౌరభము భరించ లేకపోయింది. పూలు తన టేబుల్ మీద పెట్టి, లేచి వెళ్ళి కిటికీ తలుపులు వేసి వచ్చింది. చీకటిగా ఉన్న గదిలో కన్నీరు కారుస్తూ పడుకుంది.

రాత్రి పదకొండు గంటలు కావ [illegible] డ్రాయింగ్ రూమ్‌లో సోఫాలో